

ІНСТИТУЦІЙНІ ДЕТЕРМІНАНТИ КОНКУРЕНТНОЇ ПОЛІТИКИ НА РИНКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Стрімке зростання інформаційних технологій упродовж останніх десятиліть стало визначальним драйвером структурних економічних перетворень та стратегічних реформ, що спричинили кардинальні зміни у формуванні сучасної архітектури ведення господарської діяльності. Ці трансформаційні процеси сприяли прискоренню інноваційних впроваджень, підвищенню ефективності виробничо-економічних процесів та створенню нових бізнес-моделей. Як наслідок, ці зміни не лише оптимізували існуючі економічні системи, але й призвели до виникнення нових економічних категорій, таких як ринок інформаційних технологій, що відіграє дедалі важливішу роль у глобальній і національній економіці. Український ринок інформаційних технологій зазнав трансформаційних змін, що прискорило позиціонування України як нового технологічного хабу, а сам вітчизняний ринок дедалі більше привертає увагу як засадний стовп економічного розвитку та відновлення. Враховуючи це, особливого значення набуває конкурентна політика держави на ринку інформаційних технологій, яка має бути спрямована не тільки на захист конкурентного середовища, але й також на вирішення проблем економічного зростання та розширення ринку, одночасно підвищуючи конкурентоспроможність суб'єктів господарювання. Таким чином, з огляду на актуальність даної проблематики, вкрай необхідно розуміти інституційні детермінанти, які формують сам ринок інформаційних технологій в Україні, передують становленню та розвитку конкурентної політики, відповідаючи найбільш нагальним та актуальним проблемам ринку в нинішніх умовах глобалізованої економіки.

Однією з найбільш значущих інституційних детермінант національної конкурентної політики не тільки на ринку інформаційних технологій, але й на всіх інших традиційних ринках є глобалізація [1]. Технологічна та інформаційна інтеграція й кооперація слугують сучасними формами світової співпраці й необхідними умовами розвитку як самого ринку інформаційних технологій, так й розвитку країни загалом. Глобалізаційні процеси світової економіки значно впливають на формування конкурентного середовища та національного ринку інформаційних технологій, зокрема через безперервний розвиток самих інформаційних технологій та, відповідно до цього, збільшення появи нових моделей ведення бізнесу. З огляду на відкритість економіки України, ринок інформаційних технологій в останні роки переживає процес прискорення інтеграції зі світовим ринком інформаційних технологій через практично повну орієнтацію вітчизняного ринку на експорт. Така експортоорієнтованість національного ринку інформаційних технологій є важливим чинником розвитку ринку, оскільки вона надає змогу приносити в Україну сучасні та нові інформаційні технології, прискорювати інновації та розвиток НДДКР, залучати іноземне фінансування та стимулювати креативну конкуренцію серед учасників ринку, яка ґрунтується на постійному вдосконаленні продукції та впровадженні нових технологій.

З точки зору глобалізаційної інституційної детермінанти конкурентна політика на даному ринку має сприяти підвищенню конкурентоспроможності національних компаній інформаційних технологій через забезпечення доступу до відповідних ресурсів, інфраструктури та інформації. Також конкурентна політика на ринку інформаційних

технологій має забезпечувати ефективне функціонування системи державної підтримки підприємницької діяльності, що, в свою чергу, безперечно, підвищить економічний розвиток ринку та країни.

Адвокатування конкуренції також стає дедалі важливішою інституційною детермінантою конкурентної політики, зокрема й на ринку інформаційних технологій. Конкурентна політика, яка будується виключно на примусових механізмах шляхом виявлення і боротьби з порушеннями конкурентного законодавства з боку суб'єктів господарювання, сьогодні є неефективною і досить витратною [1, с. 41], саме тому в більшості розвинутих країн запроваджуються механізми та інструменти адвокатування конкуренції. Як інституційна детермінанта, адвокатування конкуренції сприяє формуванню та реалізації ефективної конкурентної політики на ринку інформаційних технологій і надає поштовх дедалі більшому розвитку й захисту конкуренції на українському ринку інформаційних технологій, при цьому підвищуючи загальний рівень конкурентної культури суспільства й залучаючи необхідні інститути громадськості до активної кооперації. Також важливим є запровадження юридичної механіки індивідуалізованих обов'язків гравців на ринку для збереження справедливого, рівномірного та прозорого функціонування ринку інформаційних технологій [3, с. 31].

Ще однією характерною інституційною детермінантою конкурентної політики на ринку інформаційних технологій є факт відсутності як таких стратегічних бар'єрів для входу на ринок. З одного боку, це стимулює розвиток чистої конкуренції, уникаючи значної монополізації ринку за класичною економічною теорією – ринок сам регулює конкуренцію та свій розвиток, але одночасно, з іншого боку, відсутність бар'єрів створює підґрунтя перенасиченості ринку компаніями, які пропонують однорідну продукцію, та може призвести до таких негативних наслідків як втрата загальної ефективності функціонування ринку, поява додаткових витрат, що зменшують конкурентоспроможність бізнесу, розвиток недоброчесної конкуренції, а також, в окремих випадках, канібалізація й створення олігополій. Аби не допустити розвиток таких подій, конкурентна політика на ринку інформаційних технологій має пильно стежити за ефективністю стану функціонування ринку інформаційних технологій, за потреби – захищати фірми, що вже функціонують на ринку, від потенційної додаткової конкуренції, яка може тільки нашкодити балансу ринкових сил, створювати сприятливі можливості для стратегічної поведінки цих компаній, а також унеможливлення спотворення умов конкуренції внаслідок впливу адміністративних факторів [3].

Ще однією безперечно вагомою, хоча й все ж таки дотичною інституційною детермінантою формування ефективної конкурентної політики на ринку інформаційних технологій в Україні є принципи, які закладаються в основу реалізації конкурентної політики на ринках цифрових платформ. Оскільки специфіка конкуренції ринків цифрових платформ та ринку інформаційних технологій певною мірою є схожою з точки зору об'єкта державного сприяння конкуренції та запобігання монополістичних проявів: висока динаміка розвитку й швидкості змін, тенденції до масштабування бізнесу, присутність мережеских ефектів тощо [4]. Специфічні характеристики ринків цифрових платформ, а саме тенденції до монополізації, обумовлюють особливі вимоги до застосування інструментів підтримки конкуренції та антимонопольного регулювання. Одночасно, цифрові платформи розширюють можливості посилення конкурентних позицій суб'єктів господарювання, й, відповідно, конкурентна політика на цих ринках має спрямовуватись одночасно як на підтримку розвитку ринків цифрових платформ як інструмента посилення конкурентоспроможності національної економіки, так і на обмеження монополізації й захист конкуренції [5, с. 10].

Вищезазначені факти щодо конкурентної політики на ринках цифрових платформ, слугують відправними точками для перейняття певних концепцій щодо переосмислення, визначення та формування ефективної конкурентної політики на ринку інформаційних технологій, оскільки, як уже було сказано раніше, існують певні спільні характеристики

між цими двома категоріями. Відтак, спираючись на досвід конкурентного регулювання ринків цифрових платформ, ефективна конкурентна політика на ринку інформаційних технологій має базуватись на: а) створенні конкурентного середовища для розвитку національних компаній з метою підсилення їхніх конкурентних переваг; б) ідентифікації антиконкурентних стратегій та визначенні шкоди від таких дій для інших суб'єктів господарювання; в) забезпеченні балансу доступу до даних усіх учасників ринку; г) моделюванні та впровадженні ефективних інструментів щодо визначення вартості помилок оцінювання загроз для конкуренції через механізми оцінювання альтернативних підходів до антимонопольних проблем [5, с. 11; 6]; г) постійному перегляді підходів та принципів щодо реалізації конкурентної політики відповідно до найсучасніших світових практик; д) посиленні впливу імплементації проконкурентних дій через механізми адвокатування конкуренції.

Висновки. Обов'язковою умовою успішного розвитку ринку інформаційних технологій є чесна і добросовісна конкуренція, забезпечення якої передбачає зміцнення ринкових принципів діяльності, вдосконалення нормативно-правової бази їх функціонування з огляду на новітні тенденції та світові практики, а також контроль за виконанням вимог законодавства про захист економічної конкуренції. При цьому дії держави мають бути спрямовані на створення рівних умов для всіх суб'єктів, сприяння розвитку ефективної конкуренції, а також забезпечення підтримки економічного розвитку ринку, створення сприятливого середовища для зміцнення конкурентоспроможності компаній на ринку.

Список використаних джерел:

1. Уманців Ю. М., Шкуропадська Д. Б. Інституційні детермінанти конкурентної політики на ринку фінансових послуг. *Економіка України*. 2022. № 11. С. 26-46.
2. Андрійчук О. Акт про цифрові ринки: нова філософія регулювання конкуренції в ЄС. *Економіка України*. 2021. № 8. С. 26-37. URL: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2021.08.026>
3. Филюк Г. М. Конкуренція і монополія в епоху глобалізації : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 404 с.
4. Никифоров А. Є., Погуда Н. В. Державна політика сприяння конкуренції на цифрових ринках. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2023. № 37. С. 36-40.
5. Білянський О. І., Липов В. В. Регулювання конкуренції в економіці платформ: проблеми та інструменти. *Економіка України*. 2022. № 2. С. 3-19.
6. Budzinski O. & Stöhr A. Competition policy reform in Europe and Germany – institutional change in the light of digitization. *European Competition Journal*. 2019. № 15. P. 15-54. DOI: 10.1080/17441056.2018.1555942